

ЕЛЕМЕНТИ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНІЙ МОВИ ЧЕРЕЗ РОЛЬОВІ ІГРИ

У статті висловлюється специфіка і підкреслюється важливість рольових ігор у процесі навчання іноземній мові. Під час навчальної комунікації викладача і студента виявляються індивідуальні особливості учня, які є базою в організації індивідуальних навчальних занять. Розглянуто і проаналізовано зміст рольових ігор і аспектів рольової поведінки в процесі вивчення англійської мови, в якому рольові ігри є основою для формування навиків розмовної комунікації.

Рольові ігри відіграють важливу роль у спілкуванні у процесі вивчення іноземних мов. Рольова гра надає студенту можливості практикувати мову, вивчати різні аспекти рольової поведінки та практикувати ролі, які можуть знадобитись поза навчальною аудиторією. Рольові ігри надають можливість прояву індивідуальності у процесі спілкування [1: 7]. Студент повинен почуватись впевнено у своїй ролі, грати її так, як бажає та висловлюватись тоді, коли це, на його думку, необхідно.

Метою статті є спроба обґрунтувати можливі шляхи використання рольової гри у процесі вивчення іноземної мови.

Викладач може відбирати матеріал та мовні засоби для підготовки до рольової гри, але, коли рольова гра розпочинається, викладач повинен утриматись від домінуючої ролі. Для того, щоб рольова гра була найбільш ефективною, кожен студент повинен бути активним у ній від початку до кінця [2: 11]. Зв'язне мовлення потребує значних мисленневих зусиль для його адекватного сприйняття іншими та покращення такого сприйняття. Завданням учителя є допомога студентам в оптимізації висловлювання іноземною мовою, а не лише надання можливості демонстрації особистості. Ролі повинні не лише відображати мовні можливості студентів, але й їх індивідуальні особливості. Рольова гра, яка не зацікавлює студента, не буде мати успіху. Одним зі шляхів створення такого інтересу може бути самостійний вибір студентом теми та ситуації мовлення. Свобода вибору в такій ситуації залежить від мовного рівня групи. Рольова гра має велику навчальну цінність. Більшість мовних ролевих ігор допомагають відволіктись від думок про можливі помилки та вільно висловлюватись іноземною мовою. Тому рольові ігри доцільно розглядати як необхідну складову навчальної програми вивчення іноземної мови [2; 3; 4].

У використанні рольових ігор є багато переваг. Вони мають на меті розважити та мотивувати до спілкування, вони надають можливість сором'язливим студентам висловити свої почуття та думки. Вони також уможливають набуття нового досвіду під час вивчення іноземної мови, що неможливе на традиційному занятті. Вони, на думку Ричард-Амато, надають різноманітності звичайному заняттю, знімають напруження на надихають на нові ідеї. У невимушеній атмосфері студенти вчаться швидше та краще.

Розширення зв'язків України із Заходом створює потребу у фахівцях, які вільно володіють іноземними мовами, особливо англійською. Добре знання англійської мови дозволить їм почуватись "вдома", спілкуючись із носіями мови, особливо в англійськомовних країнах (США, Великій Британії та ін).

У штучно створеній ситуації спілкування в навчальній аудиторії студенти можуть лише грати певні ролі. У повсякденному житті, поза навчальною аудиторією, існує безліч ролей, які ми граємо. Це ролі чоловіка та дружини, батька та матері, доньки та сина, відвідувача в магазині, пацієнта на прийомі у лікаря та ін. У кожній з цих ролей ми поводимось по-іншому. Прийшовши з роботи додому, ми можемо обійняти дружину чи чоловіка та сказати: "Привіт, кохана/ коханий!". Але ми не можемо сказати те саме, вітаючись із лікарем на прийомі. Існує прийнятна та неприйнятна поведінка у кожній ролі, і ми відхиляємось від рольової поведінки лише у виняткових ситуаціях. Рольова поведінка засвоюється у процесі виховання в певному культурному середовищі. Наша взаємодія з іншими обумовлюється чітким виконанням неписаних законів. Мовний аспект поведінки також дуже важливий. Він може відрізнятись в рідній та іноземній мовах, але принцип його дії однаковий. В англійській мові можливе привітання колеги словами "Hi there, Tubby", до керівництва слід звертатись "Good morning, Mr. Smith". Питаючи незнайомця на вулиці можна сказати: "Excuse me, could you tell me where the town hall is?" і у відповідь сказати: "Thank you very much". Проте, розглядаючи карту із другом, можна спитати: "Where's the town hall, then?", і отримавши відповідь, сказати: "I see". Використання формального та неформального мовлення залежить від ситуації.

Деякі ролі вимагають використання спеціального мовного регістру. Наприклад, розмова двох хіміків про їх роботу майже неможлива для розуміння людині, яка не володіє професійною термінологією в галузі хімії. Але ці особливості стосуються не лише лексики, а й формулювання

висловлювань у цілому. Наведемо приклади таких висловлювань англійською мовою. На офіційній церемонії одруження не може прозвучати фраза "OK, Bill, so you want to marry Jean here" замість офіційної фрази в таких випадках "Do you Bill Jones, take this woman...?". Носій англійської мови може сказати другу: "I've got a rotten pain in the guts", Але в ролі пацієнта він скаже лікарю: "I've had a bad stomachache for two days". Лікар, у свою чергу, використає медичну термінологію: "abdominal pains".

Мова обумовлюється бажанням висловити думку, погодитись чи не погодитись, переконати чи поскаржитись. Наведемо приклади мовних функцій. Одна і та ж роль передбачає використання декількох функцій. Наприклад, при дружній зустрічі можливе використання функції привітання "Hello, Joan, nice to see you"; запити: "How are you today?"; запрошення: "How about going to the cinema?", і т.д. Схожим чином відбувається ситуація і в магазині, при купівлі товару часто використовується фраза типу: "I'd like a pound of butter", але з метою скарги на товар доцільно сказати: "I'm afraid I have a complaint to make" замість "I'd like to complain".

Ставлення до ситуації та інших людей також впливає на вибір мовних засобів. Фраза "I'm afraid I have a complaint to make" є ввічливою та передає нейтральне ставлення. Фраза "This is too much!" скоріше буде використана в ситуації повторної скарги на товар та передає злість та фрустрацію. Таким чином, почуття передбачають використання відповідних мовних засобів. Вибір мовних засобів передбачає також вибір інтонації, наголосу, швидкості, гучності та інших характеристик мовлення. У наведених вище прикладах фраза "This is too much!" вимовлена ввічливо не вплине належним чином на продавця. Правильний вибір інтонації, швидкості та наголосу надасть можливість зрозуміти, що покупець справді злий та невдоволений.

Вибір слів та інтонації надасть можливість зрозуміти наведені вище приклади і по телефону. Але у прямій розмові важливо правильно обирати жести та міміку. Скарга, що супроводжується посмішкою, знижує свій вплив. Відповідний вираз обличчя збільшить її ефективність. Проте, тут багато культурних особливостей. Скандинави, наприклад, частіше тиснуть один одному руки, ніж британці.

Усі вищезазвані риси є невід'ємними складовими ролевої поведінки. Їх розуміння допоможе обирати прийнятну та відповідну ситуації поведінку та мовні засоби. Рольова гра допоможе студентам навчитись мову та різні моделі поведінки в повсякденних ситуаціях. Рольова гра оптимізує та заохочує до швидкого мовлення, допомагає відчувати красу мови, а не лише проблеми.

Інколи у викладача можуть виникати проблеми із дисципліною. Деякі викладачі вважають, що коли студенти не сидять на місцях, а вільно рухаються по аудиторії, наприклад, від "магазину" до "магазину", це шкодить дисципліні. Проте, виникнення хаосу в аудиторії можливе і за інших обставин.

Активність та дисципліна тісно пов'язані. Для студентів сидіти довго та тихо на одному місці неприродно. Завдання, які потребують фізичної та розумової активності, краще впливають на концентрацію та увагу та оптимізують навчальний процес. Навіть дорослі, які зазвичай не створюють проблем із дисципліною через більш абстрактне ставлення до навчання, будуть краще мотивовані завданнями, які мають практичне застосування.

Жодна навчальна група не є гомогенною. Тому викладачеві доводиться пристосовувати завдання до потреб та можливостей студентів. У рольовій грі завдання можна легко адаптувати до "швидких" та "повільних" студентів. Якщо студент відчувається впевнено, швидко та багато говорить за будь-якої нагоди, домінує у групі, знає всі відповіді, йому слід надати головну роль, і він докладе усіх зусиль, щоб найкраще зіграти роль та не бути нав'язливим. Сором'язливому студенту можна надати роль секретаря, який вестиме нотатки та підведе підсумки (за умови, що студент добре володіє писемним мовленням). Не слід думати, що тихий від природи студент, який мало говорить рідною мовою, повинен говорити так само багато, як і інші. Завданням учителя є розвиток мовленнєвих умінь, а не особистості [3: 78]. Проте ролі слід визначати відповідно до особистісних та мовних можливостей студента. Це можна зробити за допомогою інструкцій до завдань, які потребують приблизно однакової активності (як у завданні з "магазином") або карток. Наведемо приклади карток для рольової гри.

Role 1 – картка для "повільного" студента

Fill in what you want to buy.

You want to buy:

_____ at the grocer's.

_____ and _____ at the greengrocer's.

_____ at the butcher's.

Remember to say: "I'd like..." and "Thank you".

Role 1 – картка для "швидкого" студента

Buy things at three shops.

Make a list of what you want first.

Подібним чином можна сформулювати завдання для "батьків", яке є однаковим для всіх, але яке можна адаптувати до можливостей студентів та ситуації. Наведемо приклад.

Role 2 – картка для "повільного" студента

You are a parent with children at the school. (How many? How old are they?) Decide if you are for or against the move. Note down your arguments. Be prepared to give your opinions clearly and politely. Remember to use phrases like:

In my opinion...

I think...

Try to agree or disagree with what the other people say, remember phrases like "agree entirely..."

"I'm not sure", "I agree", "I think".

Role 2 – картка для "швидкого" студента

You are a parent with children at the school. Decide whether you are for or against the move and be prepared to give your opinion clearly and politely, and to counter any arguments against it.

Під час підготовки карток викладач повинен бути обережним, що не надати студенту занадто багато інформації та не спровокувати підготовленого діалогу замість ролевої гри. Студенти з різними можливостями можуть також готувати ролі разом. "Повільний" студент може готувати роль із "швидким" студентом (картка видається "швидкому" студенту). "Повільний" студент може вести нотатки під час підготовки, які допоможуть у рольовій грі. Студенти часто охоче допомагають один одному таким чином, особливо у малих групах. Студенти з рівними можливостями можуть готувати рольову гру разом. Час для підготовки може різнитись. "Повільні" студенти можуть виконувати завдання по підготовці 20 хвилин, "швидкі" студенти – 10 хвилин, а решту часу використати на виконання іншого завдання, пов'язаного із рольовою грою.

З педагогічної точки зору важко знайти недоліки в рольовій грі як засобі розвитку усного мовлення. Проте деякі недоліки все ж існують. Рольову гру інколи важко організувати з практичної точки зору, коли в аудиторії небагато місця для руху, недостатньо обладнання або коли навчальна група зavelika і може спричинити багато шуму. Тому готуючи рольову гру потрібно завжди враховувати ситуацію, рівень, потреби та інтереси студентів. Рольова гра повинна логічно вписуватись у навчальний план, розвивати не лише мовну, а й загальнокультурну компетентність, відповідати рівню групи. Підготовка до рольової гри передбачає також вивчення нового матеріалу.

Ролева гра надає можливість студентам вільно обирати та використовувати мовні засоби для висловлювань. Тому в студентів, які не дуже добре володіють іноземною мовою, можливі помилки під час виконання завдання. Помилки можуть бути різними: лексичними, фонетичними, помилками у структурі або у формулюванні висловлювань. Проте помилок у рольовій грі не уникнути, і виправляти їх одразу ж не слід. Студенти навряд чи запам'ятають висловлювання, вимовлене неправильно одноразово, оскільки вони не завжди запам'ятовують правильні висловлювання з підручника, які тренують кілька разів.

Причини правильної побудови висловлювань у рольовій грі можуть бути такі:

а) завдання може бути побудоване таким чином, що не залишить можливості для помилки (у випадку попереднього тренування);

б) студент може орієнтуватись на реакцію викладача (усмішка говорить про правильність висловлювання, невдоволення – про можливу помилку);

в) студент може відтворювати висловлювання, вивчені раніше.

Використання завдань, неконтрольованих викладачем, без використання підручника, надасть можливість студентам продемонструвати реальні знання мови, а аналіз помилок допоможе викладачеві в підборі наступних завдань. Матеріал для рольової гри необхідно обирати обережно, він повинен відповідати віку та рівню студентів [4: 112]. На основі вищенаведених фактів можна зробити висновок про те, що рольову гру доцільно включити до навчального плану студентів, оскільки вона дозволяє вільно використовувати набуті знання мови, розширити світогляд, покращити вміння спілкуватись та обмінюватись досвідом і в позанавчальному середовищі. Рольова гра може бути також діагностичним інструментом для вчителя та бути спрямованою на виявлення навчальних можливостей студентів. У науковому обґрунтуванні цього аспекту ми вбачаємо перспективи наукового дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Николаева С. Ю. Индивидуализация обучения иностранным языкам / Николаева С. Ю. – К.: Вища школа, 1987. – 139 с.
2. Ladousse G. P. Role play / Ladousse G. P. – Oxford : Oxford Univ. Press, 1995. – 181 p.
3. Geddes M. Individualization / Geddes M., Sturtridge G. – London : Modern En. Public. L.T.D, 2003. – 195 p.
4. Tarome E. Focus on the language learner / Tarome E., Yule G. – Oxford: Oxford Univ. Press, 2005. – 206 p.

Матеріал надійшов до редакції 12.09. 2008 р.

Русанова Е. А. Элементы индивидуализации обучения иностранному языку через ролевые игры.

В статье излагается специфика и подчеркивается важность ролевых игр в процессе обучения иностранному языку. Во время учебной коммуникации преподавателя и студента выявляются индивидуальные особенности личности обучаемого, которые являются базой в организации индивидуальных учебных занятий. Рассмотрено и проанализировано содержание ролевых игр и аспектов ролевого поведения в процессе изучения английского языка, в котором ролевые игры являются основой для формирования навыков разговорной коммуникации.

Rusanova O. O. Elements of Individualization Through Role Plays in Foreign Language Teaching.

The article focuses on the importance of role plays in foreign language teaching and individuality-revealing in communication process. Language functions are discussed as an important when selecting which language to use. The article deals with the advantages of using role plays, a certain range of behaviour in role-play process, aspects of role behaviour, educational value of role plays. Role plays are considered as an integral part of communicative skills in English.